

9. Щенников С. А. Основы деятельности тьютора в системе дистанционного образования: специализированный учебный курс / С. А. Щенников, А. Г. Теслинов, А. Г. Чернявская и др. – М. : Дрофа, 2006.
10. Дистанційне навчання [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://study.ed-sp.net/mob/resource/view.phpid=4>.

Плахотник О. В., Кондратюк А. Л.

ПРОЕКТИРОВАНИЕ МЕТОДИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ-ТЮТОРА В ПРОЦЕССЕ ДИСТАНЦИОННОГО ОБУЧЕНИЯ

В статье рассматривается проблема проектирования методической системы учителя-тьютора в системе дистанционного обучения. Вследствие теоретического анализа научной и педагогической литературы была выяснена сущность педагогической позиции «преподаватель-тьютор в учебно-воспитательном процессе вуза». Было выяснено, что методическая система преподавателя-тьютора состоит из совокупности взаимосвязанных компонентов – цели, методического стиля преподавателя-тьютора и организационных форм, необходимых для создания целенаправленного последовательного педагогического влияния на формирование и развитие индивидуальнопсихологических и профессиональных качеств будущего специалиста и на реализацию учебно-воспитательного процесса в учебном заведении.

Ключевые слова: методическая система, преподаватель-тьютор, дистанционное обучение, компетентность, высшее учебное заведение.

Плахотнік О. В., Кондратюк А. Л.

ПРОЕКТУВАННЯ МЕТОДИЧНОЇ СИСТЕМИ ВИКЛАДАЧА-ТЮТОРА У ПРОЦЕСІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядається проблема проектування методичної системи викладача-тьютора в системі дистанційного навчання. За допомогою теоретичного аналізу наукової та педагогічної літератури було з'ясовано сутність педагогічної позиції «викладач-тьютор у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу». Було з'ясовано, що методична система викладача-тьютора складається з сукупності взаємопов'язаних компонентів – мети, методичного стилю викладача-тьютора та організаційних форм, необхідних для створення цілеспрямованого послідовного педагогічного впливу на формування і розвиток індивідуальнопсихологічних та професійних якостей майбутнього фахівця і на реалізацію навчально-виховного процесу в навчальному закладі. Було визначено ключові компетенції у структурі професійної компетентності викладача-тьютора: компетенції в галузі педагогіки, психології, методики викладання та дистанційного навчання, а також соціально-особистісні, інструментальні, загальнонаукові, загальнопрофесійні та спеціалізовано-професійні. У статті окреслені напрямки становлення повного циклу відтворення професії «викладач-тьютор» у вітчизняній освіті.

Ключові слова: методична система, викладач-тьютор, дистанційне навчання, компетентність, вищий навчальний заклад.

УДК 378.046

Слюсаренко Н. В., Кузьменко Ю. В.*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У статті висвітлено зміст професійної підготовки вчителів трудового навчання в українських ВНЗ у контексті інтеграції у світовий освітній простір. Окреслено низку основних нормативно-правових документів освітянського законодавства, в яких розкрито

*© Слюсаренко Н. В., Кузьменко Ю. В.

концептуальні засади розвитку педагогічної освіти в Україні в умовах євроінтеграції. Здійснено аналіз навчальної документації ВНЗ (напрямок підготовки «Технологічна освіта») з підготовки магістрів та бакалаврів і виокремлено обов'язкові складові навчального процесу та основні вимоги освітньо-професійної програми з цього напрямку підготовки студентів. Наведено перелік предметно-специфічних і загальних компетентностей у галузі «Освіта» за проектом «Тюнінг», що актуальні для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти.

Ключові слова: євроінтеграція, світовий освітній простір, учитель трудового навчання, навчальний процес.

На початку XXI століття освітня галузь отримала новий поштовх до розвитку, що зумовлено ухваленням 2002 року Національної доктрини розвитку освіти України – документа, що має визначати сучасні стратегічні напрямки розвитку освітньої галузі. У Доктрині зазначено: «Освіта – основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства», а держава має забезпечувати виховання такої особистості, яка «орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя і праці у світі, що змінюється» [1, с. 279]. Упровадження цих ідей в життя не можливе без урахування сучасних тенденцій світового освітнього простору. Тому питання розроблення освітньої та наукової стратегії в контексті європейської інтеграції України є актуальною темою досліджень. По суті це необхідна умова інноваційного розвитку нашої держави сьогодні.

Актуальність цього питання підтверджується й широким колом досліджень, безпосередньо присвячених питанням реформування національної системи вищої освіти України. Так, у працях Л. Пономаренко, І. Моїсеєва, Л. Ніколюк, О. Микитенко, П. Рогова, Б. Корольова та ін. представлено концептуальні засади й базові напрямки реформ національної освіти України та змін у нормативно-правовому полі, висвітлено проблему модернізації професійної освіти в руслі євроінтеграції в світовий освітній простір та оцінювання якості підготовки фахівців.

Мета статті – висвітлити зміст професійної підготовки вчителів трудового навчання в українських ВНЗ в умовах євроінтеграції.

Аналіз чинної законодавчої бази процесу розбудови системи підготовки педагогічних кадрів засвідчив, що з 2004 року Україна обрала курс на інтеграцію у світовий освітній простір, на чому наголошено в «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» (наказ МОН № 988 від 31.12.04). Згодом набув чинності «План дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство на період до 2010 року» (наказ МОН № 612 від 13.07.2007). Прийняття цього законодавчого акта сприяло активізації людського капіталу через систему вищої освіти, що акцентувало увагу на якості професійної освіти. Проте важливим залишається питання, на якому якісному рівні інкорпорується українська система освіти у світовий ринок освітніх послуг. Тому завдання створення нового знаннєвого продукту набуло надзвичайної важливості, а формування освітньої складової фахівця стало одним із чинників адаптації людини в умовах соціально орієнтованої економіки інноваційного типу.

У Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти в Україні та її інтеграції в європейський освітній простір наголошено на необхідності оновлення професійної підготовки педагогічних працівників. Прийняття цього документа сприяло активізації нарощення освітнього рівня педагогічних кадрів через систему професійної підготовки, зокрема і вчителів трудового навчання.

Після підписання 2005 року Болонської декларації наша країна приєдналася до Болонського процесу. З того часу почали відбуватися зміни у формуванні освітньої складової фахівців із трудової підготовки, пов'язані насамперед з інтеграцією української системи освіти в європейський освітній простір. У зв'язку з цим напрями підготовки спеціалістів широкого профілю розширювалися відповідно до пріоритетів науково-технічного прогресу. З'явилися міжгалузеві, інтегральні та подвійні спеціальності та спеціалізації. Уводилася вимога відповідності навчальних планів і програм навчальних дисциплін ВНЗ стандартам освіти, визначеним державними документами. Це зокрема такі, як освітньо-кваліфікаційна характеристика фахівця та освітньо-професійна програма.

Інтеграція системи освіти України в європейський освітній простір супроводжувалася переходом на кредитно-модульну систему навчання, що також відбито в діяльності вчителів трудового навчання.

2011 року Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України затверджено «Освітньо-професійну програму підготовки бакалавра» (галузь знань 0101 Педагогічна освіта. 6.010100), де було визначено розподіл загального навчального часу за всіма циклами підготовки студентів, перелік навчальних дисциплін та їх обсяг в організації навчання майбутніх педагогів за кредитно-модульною системою. У документі визначено нормативний та варіативний блок підготовки цих фахівців та окреслено види контролю нормативних навчальних дисциплін і практик, що визнані обов'язковими і контролюються державою. Також зазначалося, що всього за «термін навчання 4 роки загальний навчальний час складає 8640 год., 160 національних кредитів, 240 кредитів ECTS. До нормативної частини увійшли цикли гуманітарної та соціально-економічної, математичної та природничо-наукової, професійної та практичної підготовки, що становить 5652 год., 10,67 національних кредитів або 16 кредитів ECTS. До варіативної – цикл дисциплін самостійного вибору навчального закладу і вільного вибору студентів, усього це 2988 год., 55,33 національних кредитів або 83 кредити ECTS» [2].

Визначення змісту освіти ОКР бакалавра та магістра відбувається через наповнення результатів освіти (освітня складова, компетенції). У таблиці 1 надано перелік предметно-специфічних і загальних компетентностей у галузі «Освіта» за проектом Тьюнінг, що мають віддзеркалювати професійну підготовку педагогічних кадрів відповідно для першого (бакалаврського) і другого (магістерського) рівнів вищої освіти [4, с. 73-76].

У грудні 2014 року Національна академія педагогічних наук України в рамках освітнього проекту ЄС «Національний Темпус/Еразмус+» розробила методичні рекомендації «Розроблення освітніх програм» [4], де висвітлено вимоги до розроблення освітніх програм у контексті нового Закону України «Про вищу освіту» (2014 р.) і міжнародних документів, що регламентують діяльність навчальних закладів на світовому освітньому ринку. На основі узагальнення європейського та вітчизняного досвіду окреслено напрями формування освітньої складової фахівців у вищій школі, зокрема й через оновлення підходів до складання освітніх програм підготовки педагогічних кадрів в Україні. Визначені освітні програми та рівні, ступені й кваліфікації вищої освіти, кваліфікаційні рівні НРК та європейських метарамок зумовили новий цикл змін у змісті навчання всіх ВНЗ, а отже, вони стосуються і навчання вчителів трудового навчання.

Усі навчальні плани ВНЗ з напрямку підготовки «Технологічна освіта» з підготовки магістрів і бакалаврів мають включати обов'язкові складові навчального процесу, а саме : нормативні навчальні дисципліни (дисципліни соціально-гуманітарної підготовки; дисципліни фундаментальної, природничо-наукової та загальноекономічної підготовки; дисципліни професійної та практичної підготовки), вибіркові навчальні дисципліни (дисципліни самостійного вибору навчального закладу; дисципліни вільного вибору студента), практичну підготовку (технологічна, пропедевтична, навчально-педагогічна,

педагогічна та навчальна практики), державну атестацію. Також плани мають відбивати встановлений обсяг відповідних вимог освітньо-професійної програми певного напрямку підготовки.

Таблиця 1

Перелік предметно-специфічних і загальних компетентностей у галузі «Освіта» за проектом «Тюнінг», що актуальні для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів вищої освіти

Перший (бакалаврський) цикл вищої освіти за болонською класифікацією (перший – бакалаврський – рівень вищої освіти за Законом України «Про вищу освіту»)	
Предметно-специфічні компетентності	Учителі та викладачі мають ефективно працювати в трьох галузях, що перетинаються, так само як і випускники програм з освітніх наук. Вони мають бути здатні: - працювати з інформацією і знаннями з предмета навчання та освітніх проблем і їх теоретичних основ; - працювати зі своїми колегами – учнями/стажистами, іншими колегами та партнерами в освіті. Це включає в себе здатність аналізувати складні ситуації, що стосуються людського навчання й розвитку в особливих контекстах; - робота зі спільнотою – на місцевому, регіональному, національному, європейському і більш широкому глобальному рівнях, включаючи розвиток відповідних професійних цінностей і здатності осмислювати практику та контексти; а також розвивати здатності до рефлексії, включаючи спроможність обдумувати як власні, так й інші системи цінностей, розвиток і практику; - компетентність у викладацьких/ навчальних та оцінювальних стратегіях і розуміння їх теоретичних основ; - здатність створювати рівноправний і справедливий клімат, що сприяє навчанню всіх учнів незалежно від їх соціально-культурно-економічного контексту.
Загальні компетентності	Здатність навчатися. Комунікаційні навички. Навички роботи в команді. Вирішення проблем. Автономія. Навички обдумування. Навички міжособистісного спілкування. Планування та управління часом. Прийняття рішень. Ціннування різноманіття та мультикультурності. Етичні зобов'язання. Здатність до критики та самокритики. Здатність вдосконалювати власне навчання і виконання включно з розробленням навчальних і дослідницьких навичок. Здатність аналізувати, синтезувати, оцінювати, щоб виявляти проблеми і виробляти рішення. Міцне знання професії на практиці.
Другий (магістерський) цикл вищої освіти за болонською класифікацією (другий – магістерський – рівень вищої освіти за Законом України «Про вищу освіту»)	
Предметно-специфічні компетентності	Компетентність спільного вирішення освітніх проблем у різних контекстах. Здатність адаптації практики в конкретних освітніх контекстах. Розвиток знання і розуміння в обраній професійній спеціалізації за основним предметом освітньої галузі – освітнім менеджментом та управлінням; вивченням навчальних програм; освітньою політикою; освітою дорослих; труднощами в навчанні; дитячою літературою. Здатність використовувати адекватні дисципліні дослідження, щоб інформувати практику. Здатність осмислювати відповідні навчальним заходам цінності.
Загальні компетентності	Дослідницькі навички. Лідерські навички. Комунікаційні навички, включно із здатністю спілкуватися в провідних професійних журналах. Здатність обмірковувати й оцінювати власну роботу. Розвиток сучасних пізнавальних навичок, пов'язаних із розвитком знань і творчістю.

Кінцевим рубежем у навчанні є державна атестація – складання іспиту або захист випускної роботи. З психолого-педагогічних дисциплін виконується дипломна робота, а з фахових дисциплін складається державний комплексний кваліфікаційний екзамен. Відповідно до «Програми і критеріїв оцінювання», що розробляються ВНЗ щодо державної освітньо-професійної програми, у процесі фахового випробування визначають: «загальний рівень технічної культури абітурієнтів педагогічного університету спеціальностей № 7.01010301, 8.01010301 «Технологічна освіта»; міцність засвоєння навчальних дисциплін циклів «Основи виробництва» і «Машинознавство», що є основою для викладання основ техніки і технологій в процесі трудового навчання учнів СЗШ». Перевіряється також «міцність оволодіння теоретичними й методичними знаннями та вміннями щодо проведення уроків трудового навчання відповідно до нових тенденцій реформування освітньої галузі «Технологія». Окрім вищеназваного, важливо з'ясувати «чіткість уявлень про характер і зміст роботи вчителя з організації, планування і матеріального забезпечення трудового, профільного й професійного навчання та продуктивної праці школярів і шляхів забезпечення освітньої, розвиваючої і виховної функції трудової підготовки; уміння здійснювати підготовку до теоретичних і практичних занять, правильно будувати й проводити ці заняття в школі, у виробничих умовах, складати необхідну для занять навчально-методичну й технічну документацію; уміння організовувати й проводити позакласну роботу учнів з технічної творчості, декоративно-ужиткового мистецтва, а також факультативні заняття; уміння правильно здійснювати зв'язок теоретичних занять з техніки з практичними заняттями і працею учнів, а всієї технічної і трудової підготовки – з основами наук, з інтеграцією знань учнів про техніку, технологію і виробництво; уміння правильно організовувати проектно-технологічну діяльність учнів, суспільно корисну продуктивну працю учнів різного віку в школі, поза школою та у виробничих умовах (добір видів праці, нормування, облік та ін.); уміння організовувати профільне навчання в загальноосвітньому навчальному закладі; уміння поєднувати навчання й виховання учнів у процесі урочної і позаурочної роботи з трудового навчання» [3, с. 2].

Сучасні навчальні плани переорієнтовано на такі навчальні дисципліни, які підвищували б конкурентоздатність і мобільність робочої сили, сприяли б активному оволодінню ІКТ, інноваційними технологіями, науковими основами сучасного виробництва, ринкової економіки та ін. Оновлення змісту навчання майбутніх учителів трудового навчання відбувалося завдяки включенню дисциплін з комп'ютерного, технологічного, технічного, економічного, методичного спрямувань, вивченню народних промислів і різноманітних напрямків декоративно-ужиткового мистецтва. Це, наприклад, такі дисципліни: інформаційні технології, художня обробка матеріалів з практикумом, ділова іноземна мова, технічне моделювання та художнє оформлення одягу, теорія і методика технологічної освіти та креслення, основи швейного виробництва, сучасні педагогічні технології, порівняльна педагогіка в контексті Болонського процесу, методика профільного навчання та науково-технічної творчості учнів, обладнання та технологія кулінарного виробництва, комп'ютерний дизайн у конструюванні та моделюванні одягу, основи виробничого менеджменту, основи декоративно-ужиткового мистецтва, основи наукової комунікації іноземними мовами, інтелектуальна власність, економічні основи підприємницької діяльності, комп'ютерна графіка, ремонт та експлуатація електроінструменту, електропобутової та офісної техніки, методика застосування комп'ютерної техніки у викладанні предметів шкільного курсу та ін. Такі підходи до організації процесу навчання сприяють формуванню здатності випускників ВНЗ динамічно реагувати на запити суспільства, оволодівати сучасними освітніми технологіями для різностороннього розвитку учнівської молоді.

Ще одним із напрямків модернізації національної системи освіти стало вдосконалення форм і методів навчання. Саме тому ВНЗ поряд із традиційними формами і методами навчання (лекція, семінарські та практичні заняття, педагогічна та навчальна практика, курсове і дипломне проектування, конференції, самостійна робота, опитування, консультування, екскурсії, бесіда, демонстрація, факультативи, гуртки та ін.) більше уваги стали приділяти й інтерактивним (діалог, групова дискусія, дидактичні творчі ігри, сенситивні та комунікаційні тренінги, дебати, метод проектів, «мозковий штурм», «коло ідей», «мікрофон», майстер-класи народних умільців і дизайнерів та ін.).

Упровадження дистанційної форми навчання в освітній процес призвело до використання таких форм і методів навчання, як вебінари, онлайн-конференції, тьюторство, тестовий комп'ютерний контроль та ін. Крім того започатковано процес створення інтерактивних навчальних посібників, мультимедійних систем, спеціалізованих комп'ютерних навчальних програм тощо.

Важливі зміни в умовах євроінтеграції відбулися і в організації навчального процесу фахівців із трудової підготовки. Це зокрема: зміна орієнтирів щодо викладання у школах змістовної лінії «Технології»; поява нових освітніх програм; викладання предметів варіативної складової навчального плану; надання можливості студентам обирати важливі для них навчальні дисципліни; уведення спецкурсів, профілізації; реалізація кредитно-модульної системи навчання; удосконалення технологій навчального процесу; побудова навчально-виховного процесу на національних цінностях; упровадження проектно-технологічної освіти та інформаційно-комунікаційних технологій у навчальний процес тощо.

Тобто розпочато поетапне запровадження сучасних інноваційних програм і моделей, що спрямовані на вдосконалення навчального процесу та інтеграцію вищів до світового освітнього простору. Зокрема це такі кроки:

- упровадження в навчальну діяльність міжнародних стандартів освіти, що забезпечують урахування індивідуальності студента в процесі викладання навчальних дисциплін, створення умов щодо реального застосування знань студентів;
- уведення нових навчальних дисциплін, спецкурсів і розроблення навчально-методичних комплексів, що надають можливість отримати більш ґрунтовні знання в професійній сфері, мають міждисциплінарний характер та є актуальними не тільки для України, а й усього світу;
- інтеграція навчальних планів і програм у співпраці із зарубіжними навчальними закладами для навчання та стажування студентів за кордоном;
- обмін викладачами та студентами; залучення іноземних фахівців;
- участь у міжнародних конференціях і семінарах та ін.

Відповідно до світових тенденцій зміни в підходах до змісту навчання, формування освітньої складової педагогів продовжуються дотепер: в обговоренні та затвердженні нової редакції Закону України «Про вищу освіту» (трициклова структура вищої освіти, Європейська кредитно-трансферна система (ЄКТС), Національна рамка кваліфікацій (НРК), компетентності та результати навчання) (2014 р.); у затвердженні переліку галузей за Міжнародною стандартною класифікацією (2013 р.). Так, широка галузь має код і назву: 01 Освіта; галузь знань – 011 Освіта; а спеціальності – «0111 Освітні науки; 0112 Педагогіка дошкільної освіти; 0113 Педагогіка початкової освіти; 0114 Педагогіка освіти з предметною спеціалізацією» [4, с. 70].

Підводячи підсумки зауважимо, що починаючи з 2004 року для модернізаційних процесів характерне виникнення, обговорення та обстоювання думки стосовно того, що формування нової моделі вищої освіти України потрібно здійснювати синхронно зі змінами в навчальних закладах та в системі неперервної освіти, а також у контексті інтеграції української системи освіти в європейський освітній простір і концепції

розвитку людського капіталу. Подальший науковий пошук може бути спрямовано на висвітлення змін у законодавчих актах України з питань освіти в умовах євроінтеграції.

Література:

1. Законодавчі акти України з питань освіти / Верховна Рада України, Комітет з питань науки і освіти. Офіц. вид. – К. : Парламентське видавництво, 2004. – 404 с.
2. Освітньо-професійна програма підготовки бакалавра (в частині розподілу загального навчального часу за циклами підготовки, переліку та обсягу нормативних дисциплін). Галузь знань 0101 Педагогічна освіта. – К. : [б. в.], 2011. – 5 с.
3. Програма і критерії оцінювання з теорії і методики навчання технологій галузь знань: 0101 педагогічна освіта спеціальність: 8.01010301 технологічна освіта на основі ступеня бакалавра Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. – Вінниця : ВДПУ, 2015. – 29 с.
4. Розроблення освітніх програм : методичні рекомендації / [В. М Захарченко, В. І. Луговий, Ю. М. Рашкевич, Ж. В. Таланова] ; за ред. В. Г. Кременя. – К. : Пріоритети, 2014. – 120 с.

Слюсаренко Н. В., Кузьменко Ю. В.

ПРОФЕСИОНАЛЬНАЯ ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЕЙ ТРУДОВОГО ОБУЧЕНИЯ
В УСЛОВИЯХ ЕВРОИНТЕГРАЦИИ

В статье определено содержание профессиональной подготовки учителей трудового обучения в украинских ВУЗах в контексте интеграции в мировое пространство образования. Показан ряд основных нормативно-правовых документов, в которых раскрыты концептуальные основы развития педагогического образования в Украине в условиях евроинтеграции. Осуществлен анализ учебной документации ВУЗов (направление подготовки «Технологическое образование») по подготовке магистров и бакалавров, представлены обязательные составляющие учебного процесса и требования образовательно-профессиональной программы по данному направлению подготовки студентов. Приведен перечень предметно-специфических и общих компетенций в отрасли «Образование» по проекту «Тюнинг» для первого (бакалаврского) и второго (магистерского) уровня высшего образования.

Ключевые слова: евроинтеграция, мировое образовательное пространство, учитель трудового обучения, учебный процесс.

Slyusarenko N. V., Kuzmenko Iul. V.

EMPLOYMENT TRAINING UNDER EUROPEAN INTEGRATION

In the article the content of teacher training in the Ukrainian labor education institutions in the context of integration into the world educational space. It is outlined a number of key legal documents educational legislation, which deals with the conceptual foundations of teacher education in terms of European integration of Ukraine and it stressed the need to update training teachers. It is recognized that this is a necessary condition for innovative development of our country. It highly emphasized that the implementation of the provisions of the National Education Development Doctrine of Ukraine on international cooperation and integration in education became its active implementation in 2005 after the signing of Bologna declaration. The analysis of educational documents of universities field of study «Technological education» training of masters and bachelors degrees found the required components of the training process and the requirements of education and professional programs that prepare students directly. The list of subject-specific and general competencies in the field of «Education» for the project «Tuning», which according to current first (bachelor) and second (master's) levels of higher education. It was found that updating content of training future teachers of labor studies is to include courses in computer, technological, technical, economic, methodological trainings and the foreign language study, the handicrafts and various areas of arts and crafts. It is outlined steps to introduce modern innovative programs and models aimed at improving the educational process and the integration of universities into world educational space.

Key words: European integration, global educational community, a teacher of labor training, educational process.